

Rahandusministeerium
info@fin.ee

Teie: 17.09.2024 nr 1.1-10.1/4377-1

Meie: 31.10.2024 nr 49

Pangaliidu arvamus seoses rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse ning avaliku teabe seaduse muutmise seadus

Täname võimaluse eest avaldada arvamust seoses eelnõuga, mis on seotud Rahapesu Andmebüroo (edaspidi RAB) andmekogu andmetöötluse funktsioonide täienemise ja eristamisega.

Eesti Pangaliit toetab eesmärki täpsustada, kuidas, mis eesmärgil ja milliseid isikuandmeid töödeldakse. Pangaliidu üldise hinnangu kohaselt aitab muudatustega võetud regulatiivne suund Eesti majanduskeskkonna läbipaistvamaks muutmisel ja finantskuritegevuse takistamisel, samuti Moneyvali raportist tulenevate puuduste kõrvaldamiseks. Edastame enda kommentaarid allolevalt teemade kaupa.

Eelnõu punktid 5, 6 ning 32 - RahaPTS § 17 lõigete 5 ning 6 ja § 72 lõike 2² muudatused

Vastavalt eelnõu seletuskirja lk 3 on eelnõu eesmärgiks kehtestada selged alused, mis võimaldavad RAB-il andmete analüüsi funktsiooni tõhustamise kaudu tõsta oma seadusest tulenevate ülesannete täitmise efektiivsust ja seeläbi kogu riigi rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise süsteemi efektiivsust. Väljatöötamiskavatsuse puudumist on põhjendatud normitehnika eeskirja (HÕNTE) § 1 lõike 2 punktiga 1 ning 2 (kiireloomulisus ja EL õiguse rakendamine).

Pangaliit peab väga oluliseks RAB-i toetust tagamaks pangas nõ usaldusisikute töötamine infoga, mida riigile edastatakse, mh vältimaks kuritegelike gruppide infiltreerumist kohustatud isikute struktuuridesse.

Pangaliidu arvamusel ei vasta RahaPTS § 17 muudatused eelnõu eesmärgile isikuandmete töötlemist korrastada ja tagada kooskõla EL õigusega, vaid lisatakse sisulised regulatiivsed täiendused kontaktisiku kooskõlastamiseks RAB-i poolt. Samuti ei tulene kontaktisiku regulatsioon EL õigusaktist. Arvestades, et küsimus on kohustatud isikute, sh pankade jaoks sisuliselt väga oluline (mõju töötajate valikule), palub Pangaliit muudatused eelnõust ära jätta, tagamaks sisuline täiendav arutelu kohustatud isikutega või alternatiivselt arvestada allolevate ettepanekutega.

Esiteks, kavandatava RahaPTS § 17 lõike 6 muudatuse ja RahaPTS § 72 lg 2² lisamise valguses leiame, et vajalik on täpsemalt välja tuua, millistele nõuetele peab kontaktisik vastama ja milline on kontaktisiku kooskõlastamise protsess õiguslikult. Selleks palume muuta ja täiendada RahaPTS § 17 lõiget 5 esitades täpse loetelu tingimustest, mis välistavad kontaktisikuks saamise või olemise. Analoogia korras ning näitlikustamiseks – kohtute seaduse § 47 lõige 2, finantsinspektsiooni seaduse

§ 20 ning 30. Täpse loetelu olemasolu annaks isikule endale ja ka krediidasutusele selguse, millised on kontaktisiku ametikohal töötamise eeldused.

Seoses kontaktisiku määramise protsessiga märgime, et antud juhul puudub selgus, mis liiki menetlusega on tegemist, milline on õiguslik mõju kohustatud isikule ja kandidaadile ning kuidas saab kooskõlastuse andmata jätmist vaidlustada. Samuti puudub praegu konkreetne alus vaatamaks antud hinnangut jooksvalt üle, st § 17 lõige 5 sätestab hetkel aluse kandidaadi sobivuse hindamiseks kontaktisiku *määramisel*. Leiame, et menetlus kontaktisiku kooskõlastuse kaalumiseks ning korrektse maine kindlakstegemiseks peab olema õiguslikult läbipaistvam.

Teiseks leiame, et vajalik on RAB-i kooskõlastamiseks tehtavate toimingute ühtlustamine kontaktisiku olemusega. Siinjuures juhime tähelepanu, et § 17 lõige 5 kasutab definitsiooni „laitmatu maine“, kuid § 72 lõige 2² annab alused „korrektse ärialase maine“ kontrollitoiminguteks. Lisaks, § 72 lõike 2² mitmed punktid ei ole Pangaliidu hinnangul eelnõu seletuskirja (punktid 5,6,19 ning 32) kohaselt põhjendatud kui sobivad, vajalikud ega mõõdukad isikuandmete töötlemiseks – näiteks sissesõidukeeldude register, arvestades, et RahaPTS § 17 lõige 5 võimaldab kontaktisikuks määrata üksnes isikut, kes töötab alaliselt Eestis; samuti eraõiguslike juriidiliste isikute andmekogude päringud, mis viitab mitteammendavale loetelule registritest andmete kontrollimisel seejuures ka selgituseta neis registrites sisalduvate andmete õigsuse ning ajakohasuse kohta. Täpsemat selgus ülaltoodud registripäringute tegemisele ei anna ka eelnõu seletuskirja paragrahvi 1 punkti 19 selgitus.

Tervitaksime ka seletuskirja täiendusi, kus viidataks juba avaldatud EL AML Paketile, eeskätt AMLR artiklile 13, seoses sarnase reguleerimisalaga.

Eelnõu punkt 7 – RahaPTS § 49 lõike 7 täiendamine

Pangaliit tervitab antud muudatust (mh eelnõu punkti 9 muudatust), kuivõrd kohustatud isikutele tagasiside andmine on ülimalt oluline, et tagada parem arusaamine riskikeskkonna suundumustest ning täiendamaks kohustatud isiku põhiselt riskijuhtimise süsteemi. Teeme ettepaneku, et rahandusministeerium kaaluks täiendavaid regulatiivseid viise või alternatiivselt täiendavaid selgitusi eelnõu selgituskirjas, et tagasiside andmine vastaks veelgi paremini tagasisidestamise eesmärkidele, muuhulgas eesmärgile teha RAB-ile võimalikult kvaliteetseid ning operatiivseid teateid. Näiteks on võimalik anda tagasisidet konkreetsele kohustatud isikule teate alusel kriminaalmenetluse algatamise, süüdistuse esitamise ja kohtulahendite kohta, kui sellise info jagamine ei kahjusta kriminaalmenetluse huve ja pank käsitleb saadud teavet konfidentsiaalsena.

Eelnõu punkt 12 – RahaPTS § 58 lõike 1 täiendamine

RahaPTS § 58 lg 1 täiendamisega tekib RAB-il õigus kohustatud isikult või kolmandalt isikutelt oma ettekirjutusega nõuda „andmeid, sealhulgas isikuandmeid ja eriliiki isikuandmeid“ selleks, et täita § 54 lõike 1 punktide 1, 2, 4, 6, 8 ja 9 tulenevaid ülesandeid. Pangaliidu hinnangul ei ole eelnõu seletuskirjas piisavalt põhjendatud sätte materiaalne põhiseaduspärasus ning isikuandmete kaitseklauslid on ebapiisavad. Arvestades kaasnevat intensiivsust isikute põhiõiguste piiramisel, on Pangaliidu hinnangul vajalik tagada nii põhjalikum selgitamine eelnõu seletuskirjas kui ka regulatiivsete kaitseklauslite sätestamine. Seega muudatuse kehtestamisel tuleb meie hinnangul eelnõu seletuskirja

tasemel esitada põhjendused § 58 lõike 1 ning § 54 lõike 1 seoste osas, mh mis viisil või olukordades on sobiv, vajalik ning mõõdukas strateegiliseks analüüsiks (RahaPTS § 54 lõige 1 punkt 2) pankadelt või kolmandatelt isikutelt eriliigiliste isikuandmete pärimine ja millisel õiguslikul viisil on tagatud selliste päringute kaalutletus ning andmete edasine kasutamine konkreetse ülesande täitmiseks.

Viitame, et sarnaselt on EL määruses nr 223/2009 (preambuli punkt 27) selgitatud, et *konfidentsiaalsete andmete kasutamine eesmärkidel, mis ei ole eranditult statistilised, näiteks halduslikel, õiguslikel või maksustamise ning statistiliste üksuste kontrollimise eesmärkidel tuleks rangelt keelata* (riikliku statistika seaduse § 34 lõige 1¹). Samuti viitame, et Riigikohus on alles hiljuti lahendis 2-20-19001 leidnud, et „*Pangasaladuse hoidmise kohustus tuleneb krediidasutuse ja tema kliendi vahelisest erilisest usaldussuhtest ning selle eesmärk on kaitsta krediidasutuse klienti. Klient peab saama eeldada, et krediidasutus kaitseb nii pangatoimingute tegemisel kui ka väljaspool seda tema majandusliku ja informatsioonilise enesemääramise õigust, aga ka ärisaladust ning eraelu. Kõnealuse usaldussuhte kaitsmine on põhjendatud mh sellega, et krediidasutusel on tulenevalt selle suhte iseloomust oma kliendi kohta märkimisväärses koguses teavet, mis võiks anda krediidasutusele laiaulatusliku võimaluse sekkuda kliendi õigushüvedesse. Panga ja kliendi vahelise suhte eripäraks on lisaks asjaolu, et tavaliselt on see suhe väga pikaajaline ja püsiv ning vajab seetõttu erilist kaitset.*“

Leiame, et täiendavate põhjenduste esitamata jätmisel eelnõu seletuskirjas ei pruugi krediidasutuse seaduse § 88 lõige 4² koosmõjus eelnõuga muudetava RahaPTS § 58 lõikega 1 (ilma täiendavate selgituste ning garantiideta) enam anda piisavat kaitset Riigikohtu lahendis avatud usaldussuhtele, mille soovimatu tagajärjena ei saa välistada isikute eemaldumist reguleerimata turgudele. Teisalt pooldame RAB-i strateegilise analüüsi funktsiooni ning selleks vajalikku otsustusvalikut.

Loodame, et Rahandusministeeriumil on võimalik eelnõu edasise menetluse raames Pangaliidu märkuste ja ettepanekutega arvestada, vajadusel oleme valmis kohtuma ja täiendavaid selgitusi jagama.

Lugupidamisega,

/allkirjastatud digitaalselt/

Katrin Talihärm
Tegevjuht